

Większość kontrolowanych spółek z udziałem Skarbu Państwa opracowała, wdrożyła i stosowała procedury zakupowe uwzględniające specyfikę działalności i były ukierunkowane na optymalizację zakupów pod względem ilościowym, jakościowym i cenowym. NIK zwraca jednak uwagę, iż część spółek wyłączyła (w różnym zakresie) ze stosowania procedur zakupowych tak istotne obszary jak usługi prawne, finansowe, ubezpieczeniowe, czy też zakup czasu antenowego, choć wydały na to w badanym okresie setki milionów złotych. Wprawdzie spółki te nie miały obowiązku prawnego obejmowania procedurami tego rodzaju zakupów, niemniej jednak prowadziło to do takich sytuacji, iż w jednej ze spółek poza procedurami zakupowymi wydano ponad 90 proc. wydatków na zakupy ogółem. Ponadto NIK zawiadomiła prokuraturę o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez Zarząd Totalizatora Sportowego sp. z o.o. przy wyborze dostawcy 300 terminali do gier hazardowych wraz z oprogramowaniem oraz zakup licencji do centralnego systemu zarządzania terminalami, wskutek czego Spółka poniosła szkodę majątkową w wysokości co najmniej 9,8 mln zł.

Podstawowym zadaniem w każdej spółce powinno być stworzenie sprawnych i optymalnych procedur zakupowych. **Właściwie skonstruowane procedury zakupowe przyczyniają się efektywnie do przewagi konkurencyjnej na rynku poprzez świadome i racjonalne dokonywanie zakupów.** Rezultatem stosowania właściwych procedur może być znacząca obniżka kosztów produkcji, nie tylko z tytułu optymalizacji cenowej nabywanych towarów i usług, ale również poprzez zapewnienie właściwych stanów zapasów, w szczególności uniknięcie ich nadmiernego poziomu. Uwzględnienie w procedurach zakupowych spółki, oprócz elementu cenowego, także jakości nabywanych surowców, materiałów i komponentów stanowi istotny czynnik w kształtowaniu pozytywnego wizerunku wśród jej kontrahentów, co z kolei powinno znaleźć wyraz w podwyższeniu stopnia konkurencyjności na rynku. **Niedociągnięcia w sferze procedur zakupowych mogą wywierać negatywny wpływ na wyniki ekonomiczno-finansowe spółek.**

NIK do kontroli wytypowała dwanaście największych podmiotów, pod względem kapitału zakładowego, spośród jednoosobowych spółek Skarbu Państwa, a także siedem spółek z różnych sektorów gospodarczych, w których pakiety udziałów/akcji Skarbu Państwa w okresie objętym kontrolą bezpośrednio lub pośrednio przekraczały 50 proc.

Najważniejsze ustalenia kontroli

W 15 spośród 19 objętych kontrolą spółkach z udziałem Skarbu Państwa w sposób prawidłowy opracowano, wdrożono oraz stosowano procedury dokonywania zakupów zaopatrzeniowych. Określone w procedurach rozwiązywania uwzględniały specyfikę działalności danej spółki, jak również były ukierunkowane na optymalizację zakupów pod względem ilościowym, jakościowym i cenowym. Stosowanie tak sformułowanych procedur zakupowych stwarzało możliwości efektywnego i gospodarnego wydatkowania środków finansowych.

W czterech spółkach (Energa SA, Grupa Lotos SA, Nadwiślańska Spółka Mieszkaniowa sp. z o.o. oraz Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Robót Drogowych SA) w zbyt ogólny sposób określono w przyjętych procedurach zagadnienia dotyczące m.in. uzasadniania zakupu, szacowania wartości zamówień lub kryteriów wyboru dostawców. Zdaniem NIK, brak precyzji w tym zakresie stwarzał ryzyko dowolności postępowania.

Ponadto w toku kontroli ustalono, że w czterech spółkach – Energa SA, PGE SA, Totalizator Sportowy sp. z o.o. (TS), Zespół Elektrowni Wodnych Niedzica SA – wyłączono (w różnym

zakresie) ze stosowania procedur zakupowych tak istotne obszary jak usługi prawne, finansowe, ubezpieczeniowe, czy też zakup czasu antenowego (w procedurach zakupowych Totalizatora Sportowego sp. z o.o. zawarta została możliwość jej wyłączenia niezależnie od wartości i rodzaju zamówienia). Wprawdzie spółki te nie miały obowiązku prawnego obejmowania procedurami tego rodzaju zakupów, niemniej jednak prowadziło to m.in. do takich sytuacji, iż w jednej ze spółek (Energa SA) w kontrolowanym okresie procedurami zakupowymi objęto tylko 8 proc. ogólnej wartości zakupów, natomiast reszta na podstawie wewnętrznych regulacji była wyłączona z ich stosowania.

W trzech największych kapitałowo spółkach na zakupy realizowane poza procedurami zakupowymi w badanym okresie wydawano od 183 mln zł do ponad 248 mln zł, tj. odpowiednio 92 proc. i 58 proc. wydatków na zakupy ogółem. I tak:

- wydatki **Energa SA** na cele marketingowe w latach 2016-2020 (I półrocze) zrealizowane z wyłączeniem procedur zakupów zaopatrzeniowych wyniosły łącznie **183 mln zł**, tj. 92 proc. wydatków ogółem. Wydatkując co roku znaczące kwoty na działalność marketingową, Energa SA nie posiadała strategii marketingowej. W latach 2014-2018 Energa SA trzykrotnie zamawiała opracowanie strategii marketingowej, wydając na ten cel łącznie 369 tys. zł. Pomimo tego do czasu zakończenia badań kontrolnych w tym zakresie (10 listopada 2020 r.) żaden z przygotowanych dokumentów nie został przyjęty do stosowania;
- w **Totalizatorze Sportowym sp. z o.o.** łączna wartość zakupów zrealizowanych w latach 2016-2019 (I półrocze) z wyłączeniem procedur zakupowych wyniosła blisko **244 mln zł** co stanowiło ponad 34 proc. ogólnej kwoty przeznaczonej na zakupy (711 mln zł). Na podstawie tych zwolnień realizowane były zwłaszcza zakupy o dużej wartości, dokonywane w ramach realizacji monopolu państwa na urządzenie i prowadzenie gier na automatach poza kasynami gry;
- wydatki **PGE SA** zrealizowane z wyłączeniem procedur zakupów zaopatrzeniowych w latach 2016-2020 (I półrocze) wyniosły łącznie ponad 248 mln zł, z tego blisko **232,5 mln** przeznaczono na sponsoring i reklamę, ponad 11 mln na usługi prawne oraz 4,7 mln zł na zakupy poniżej 6,0 tys. zł. Łącznie stanowiły one ponad 58 proc. wydatków na zakupy ogółem.

Spośród 442 skontrolowanych transakcji zakupowych 429 zrealizowano prawidłowo. Analiza transakcji wykazała, że dokonywano je na podstawie zamówień poprzedzanych zgłoszeniem potrzeby, a jeśli tak określono w procedurze, zamiar zakupu był akceptowany przez zarząd spółki. Przed złożeniem wniosku o udzielenie zamówienia, w zależności od specyfiki zamawianego przedmiotu, dokonywano rozpoznania rynku dostawców pod kątem ich możliwości spełnienia wymogów jakościowych, a także proponowanych cen oraz terminów realizacji dostaw. Dostawców wybierano w sposób konkurencyjny, a zakupy realizowano w sposób sprawny, oszczędny oraz zgodnie z zamówieniami. Dostawy właściwie zaspokajały potrzeby bieżącej produkcji.

Nieprawidłowości skutkujące powstaniem realnych strat w finansach spółek bądź uwagi w stosowaniu tych procedur mogące wywołać takie konsekwencje w przyszłości stwierdzono w zaledwie 13 transakcjach zakupowych (o łącznej wartości blisko 70 mln zł) **spośród 442 skontrolowanych transakcji. W ujęciu liczbowym stanowiły one 2,9 proc., zaś w wymiarze wartościowym 4,9 proc.**

Sytuacja ekonomiczno-finansowa kontrolowanych spółek była bardzo zróżnicowana i ulegała istotnym zmianom w poszczególnych okresach objętych kontrolą. Szczególnie widoczne były różnice w kształtowaniu się wyników finansowych, a zwłaszcza przy porównaniu wyników osiąganych w I

półroczu 2020 r. z wynikami uzyskanymi w 2019 r. Dla 13 spółek kolejne okresy oznaczały niekorzystne zmiany w wynikach finansowych netto, zarówno ze względu na zdarzenia jednorazowe wynikające m.in. z dokonanych odpisów aktualizujących wartości aktywów, jak i osiągnięcia niższych przychodów.

Pandemia COVID-19 miała wpływ na wyniki ekonomiczno-finansowe niektórych spółek osiągnięte w I półroczu 2020 r. Przykładowo spowodowała zmniejszenie zapotrzebowania na produkty naftowe, skutkiem czego przychody Grupy Lotos SA w I półroczu 2020 r. stanowiły zaledwie 34 proc. przychodów z 2019 r. Z kolei w przypadku Uzdrowiska Rabka SA, w wyniku wstrzymania działalności od marca do czerwca 2020 r., przychody spółki w I półroczu 2020 r. stanowiły tylko ok. 30 proc. wykonania w 2019 r. Dla niektórych spółek pandemia COVID-19 była szansą na większy zysk. Dzięki sprzedaży środków do dezynfekcji rąk Tarchomińskie Zakłady Farmaceutyczne Polfa SA wypracowały w I półroczu 2020 r. zysk netto w wysokości ponad 140 mln zł, podczas gdy w poprzednim roku zysk netto wyniósł blisko 34 mln zł.

Trzynaście spółek w okresie objętym kontrolą z różnych przyczyn odnotowało pogorszenie wyników ekonomiczno-finansowych, przy czym w trzech spółkach miało ono związek, w różnej skali, z realizowanymi zakupami zaopatrzeniowymi. I tak:

- **PGE SA** realizowała dwa projekty wpisujące się w zakres kompetencji administracji rządowej. Za wykonanie analiz prawnych dotyczących rynku turystyczno-hotelowego, w związku z ewentualną konsolidacją aktywów turystyczno-hotelowych należących do trzech spółek z udziałem Skarbu Państwa, PGE SA poniosła wydatki w wysokości ponad 758 tys. zł brutto. Zdaniem NIK, spółka podjęła także kolejne zobowiązania finansowe w sytuacji wysokiego ryzyka nieosiągnięcia zamierzonego celu. Za wykonanie raportu pt. Mapa drogowa działań rządu w latach 2016-2020 w zakresie wytwarzania energii elektrycznej spółka zapłaciła ponad 100 tys. zł netto. Ponadto w wewnętrznych regulacjach PGE SA nie określono okresu dla limitów służbowych kart płatniczych.
- Jedną z przyczyn trudności finansowych **WPRD SA** było pominięcie konkurencyjnego trybu wyboru dostawców przy dokonywaniu zakupów asfaltu oraz wykorzystywanie w tym celu kredytów kupieckich, których terminowych spłat spółka nie była w stanie dotrzymywać. Z tych m.in. powodów nastąpił wzrost zobowiązań spółki z ponad 16,6 mln zł w 2016 r. do 26,4 mln zł na koniec I półrocza 2020 r. oraz kosztów ich obsługi z poziomu 247 tys. zł w 2016 r. do 584 tys. zł w I półroczu 2020 r., a w konsekwencji do powstania straty netto w I półroczu 2020 r. w wysokości ponad 3 mln zł.
- Zarząd **Totalizatora Sportowego sp. z o.o.**, wykonując zadania w ramach realizacji monopolu państwa w obszarze gier na automatach poza kasynami gry, pomijając tryb konkurencyjny dokonał zakupu systemu centralnego i terminali do gry od dostawcy nieposiadającego kompetencji w tym zakresie. W konsekwencji, w ocenie NIK, poniósł szkodę majątkową w wysokości co najmniej 9,8 mln zł.

W tym ostatnim przypadku Najwyższa Izba Kontroli – Departament Gospodarki, Skarbu Państwa i Prywatyzacji – skierowała 16 listopada 2020 r. do Prokuratury Regionalnej w Warszawie zawiadomienie o podejrzeniu popełnienia przestępstwa przez Zarząd Totalizatora Sportowego sp. z o.o. poprzez dokonanie bez zachowania konkurencyjnego trybu wyboru dostawcy 300 terminali do gier hazardowych wraz z oprogramowaniem oraz zakup licencji do centralnego systemu zarządzania terminalami, a także odstąpienie od dochodzenia części kar umownych z tytułu niewykonania lub nienależytego wykonania umowy przez tego dostawcę. W konsekwencji czego

Kategoria: Aktualności

Opublikowano: czwartek, 01, lipiec 2021 09:53

Joanna Gryboś-Chechelska

Odsłony: 422

Spółka poniosła szkodę majątkową w wysokości co najmniej 9,8 mln zł.

Wnioski

W wystąpieniach do Zarządów dwóch spółek NIK sformułowała wnioski pokontrolne:

- o podjęcie przez Zarząd **Totalizatora Sportowego sp. z o.o.** działań zapewniających szczegółową weryfikację zaistnienia regulaminowych przesłanek odstąpienia od stosowania procedur przetargowych przy dokonywaniu zakupów;
- o dokonywanie przez **Zakłady Chemiczne „Siarkopol” Tarnobrzeg sp. z o.o.** rzetelnego opisu zamówienia w zapytaniach ofertowych.

Źródło: NIK